

Avrupa'nın Öğretmeni José Ortega Y Gasset:

Peyzaj Pedagojisi'nden Geleceğin Eğitimi'ne

Editör: Prof. Dr. Bahri ATA

2. Baskı

Editör: Prof. Dr. Bahri ATA

**AVRUPA’NIN ÖĞRETMENİ JOSÉ ORTEGA Y GASSET:
Peyzaj Pedagojisi’nden Geleceğin Eğitimi’ne**

ISBN 978-605-241-311-1
DOI 10.14527/9786052413111

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye’de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindex.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000’in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Ağustos 2018, Ankara
2. Baskı: Haziran 2020, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 25931

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde *Eğitim Klasiikleri İncelemeleri* adlı yüksek lisans düzeyinde açtığımız derste bu defa Avrupalı-İspanyol aydın José Ortega Gasset'in (1883-1955) eserleri üzerine derinlemesine okumalar yaptık ve bu okuma sonuçlarını eğitim meselelerine kafa yoran kıymetli okuyucu ile paylaşmak istedik.

Ortega, kendisinin rotatif basın dünyasında doğduğunu ifade eder. Büyükbabası Madrid'in önemli gazetelerinden *Imparcial* gazetesinin kurucusudur. Annesinin ailesi de yayınevi sahibidir. Ailenin bir üyesi Kral'ın hükümetinde bakandır. Ortega gazeteciliğe ve politikaya ilgisini babasından almıştır.

Ortega tıpkı Descartes, Vico, Voltaire gibi Cizvit okullarında (Jesuit College of San Estanislao, Miraflores del Palo, Málaga, 1891-1896; Jesuit College of Deusto, Bilbao, 1897-1898) okuyup, oranın verdiği klasik dil eğitiminden de yararlanarak felsefenin orijinal kaynaklarına ulaşmış, kendince Hristiyanlıktan rasyonalizme düşünsel yolculuk yapmış bir Avrupalı-İspanyol aydındır. Franz Niedermayer (1978:14-15), Ortega'nın çocukluk günlerini "Doğu kıyılarının ışıltılı aleminin imparatorluğu" olarak gördüğünü belirtmektedir. "Hayatta berraklık ve güzellik için aydınlık ve neşeye derin tutkunun" her zaman onun düşünme tarzının rehber ilkeleri olduğunu yazmaktadır. Ignazio Silone ise "En hayat dolu özgür düşünenler her zaman Cizvit Kolejlerinden gelmektedir" demektedir (Niedermayer,1978:15). Daha sonra Ortega, Cizvit eğitimcileri öğretim tarzları, hoşgörüsüzlükleri, sınırlı bilgileri ve entelektüel yetersizlikleri gerekçeleriyle eleştirmiştir. 1905'te Leipzig'te yayımladığı ve bir dönemin İspanyol kadın tipini ele aldığı *El Manifiesto de Marcela* aldı kısa yazısında Loyola ve Cizvitlere bir göndermeye rastlanır. Sweetser'in (1972:31) belirttiği gibi 1898 kuşağının genç bir üyesi olarak Ortega, Cizvitlerin kontrolündeki kolejlerin bastırılmasını ve laik eğitimi savundu.

Ortega'nın eserlerini İspanyolca asıllarından çeviren Neyyire Gül Işıka ve yayımlayan Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları çalışanlarına minnettarız. Bu sayede Ortega'nın görüşlerini kendi kaleminde okuyabilmemiz mümkün oldu. Özellikle Türkiye'de felsefe öğrenimi yapanların Ortega'nın felsefesinin değişik boyutlarını doktora, yüksek lisans tezleri ve makaleler ile çalışmış olmaları bizi oldukça sevindirdi. Meksikalı Cizvit José Sanchez Villasenor'un (1949) Ortega'nın metafizik ve analitik tasarısını Aristotelesçi-Thomist felsefi ilkeleri temelinde eleştirdiği eserinin, bu araştırmalara pek yansımadağı görülmektedir. Her şeye rağmen bu yayınlar Ortega'nın felsefesinin temel kavramlarını (yaşamsal akıl, koşullar, perspektivizm, benliğe dalma, herkes v.b. gibi) anlamamızda oldukça işimize yaradı.

Ortega, "Peyzaj Pedagojisi" (1906), "Siyasi Program Olarak Sosyal Pedagoji" (1910), "Öğretmen'in Zamanı" (1913), "J. F. Herbart'ın kitabının İspanyolca çevirisi için "Genel Pedagoji" ve "Önsöz" (1914), "Kirlilik Pedagojisi" (1917), "Biyoloji ve Pedagoji" (1923), "Pedagoji ve Anakronizm" (1923), "Gencin Erdemlerine Övgü" (1925), "İspanyol Çocukları İçin" (1928), "Üniversitenin Misyonu" (1930), "Ders Çalışma ve Öğrenci Hakkında" (1933), "Geleceğin Eğitimi İçin Notlar" (1952) gibi denemeleriyle eğitim alanında yetkinliğini ortaya koymuştur.

Juan Escamez Sanchez'in (1994) ve Diego Sevilla'nın (2009) makaleleri Ortega'nın eğitim fikirlerini anlamada ve bir çerçeve oluşturmada oldukça kullanışlı idi. Türkiye'de M. Semih Karaca'nın (2015) Ortega'nın eğitim anlayışı üzerine bir yüksek lisans çalışması yaptığını gördük. Osman Özkul (2006) ve M. Semih Karaca (2016) Ortega'nın üniversite meselesi üzerine ayrıntılı çalışmalar yapmışlardı. 2008'de Ceren Karaca'nın *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*'nde Ernesto Mayz Vallenilla'nın (2008) "Ortega y Gasset ve Onun Üniversite İdeolojisi" adlı bir yazısını Türkçeye kazandırdığı görülmektedir. Dönem boyunca kitap bölüm yazarlarıyla titizlikle bu çalışmaları da okuduk.

Önceki yayınlarımızda olduğu gibi Ortega'nın eğitim anlayışını oluşturan bütün unsurları içerecek şekilde çerçeveyi geniş tuttuk.

Mehmet Yavaş, birinci bölümde José Ortega y Gasset'in hayatı ve eserlerini topluca ele aldı. İkinci bölümde Damla Yıldırım Ortega Y Gasset'ninyaşadığı dönemde İspanya ve Dünya tarihi hakkında bilgi verdi. Üçüncü bölümde Mehmet Kaplan Ortega y Gasset'in eğitimin ilkeleri, peyzaj pedagojisi ve etkileme yoluyla eğitim görüşlerini analiz etti. Dördüncü bölümde Onur Güleriyüz Ortega y Gasset'e göre kitlelerin eğitimi sorusuna cevap aradı. Beşinci bölümde Hüseyin Karaaslan, Ortega bir sosyal bilgiler öğretmeni olsaydı, nasıl bir sosyal bilgiler eğitimi tahayyül ederdi? sorusunu cevaplandırmaya çalıştı. Altıncı bölümde Canan Pehlivan Ortega'nın Avrupalı kimliği üzerine görüşlerini ele aldı. Yedinci bölümde Hatice Yiğit Ortega'ya göre üniversite'nin amacı problemini değerlendirdi. Sekizinci bölümde Beyza Doğan Ortega'ya göre eğitimde kütüphanenin önemi üzerine bir yazı yazdı. Dokuzuncu bölümde Hakan Kuru Ortega'nın eserlerinde Almanlara ilişkin görüşlerini değerlendirip bütüncül bir bakış açısıyla ele aldı. Onuncu bölümde Gökhan Aydoğdu Ortega'nın bilim ve teknoloji görüşlerini değerlendirdi. On birinci bölümde Aslıhan Yavaş Ortega'ya göre sevgi eğitimi konusunu işledi. Onikinci bölümde Nurcan Deniz Kınacı Ortega'nın kültür ve kültür eğitimi üzerine yazılarını topluca değerlendirdi.

Serinin önceki kitaplarında olduğu gibi ben de bu kitaba editör olarak Ortega'nın tarih, tarihçilik mesleği ve tarih eğitim anlayışı üzerine görüşlerini topluca değerlendiren bir yazı ile katkıda buldum.

Ortega'nın yazıları içerdiği metaforlar ve vecizelerle oldukça zengin ve zihin açıcıdır. Kuşak kavramını anlattığı bir yazısında; örneğin "Nasıl ki her karınca tuhaf kokusu ile kendi yuvasını bilir, her birey de gizemli olarak kendi topluluğunu (kuşağını) tanır" demektedir (Akt. Çeplecha, 1958: 120). Parlamento sisteminde reform yapma gereği üzerine bir yerde "Bugünün otomobili 1910 yılının oto-

mobileye yöneltilen eleştirilerden doğdu” (Ortega, 2013: 181) diye yazmaktadır. “Devrimin Günbatımı” adlı yazısında “Tarih, üzüm gibi bir sonbahar lezzetidir.” diye yazmaktadır.

Dönem içinde Ortega'nın *Sevgi Üstüne* adlı kitabının İspanyolca orijinal nüshasında Endülüslü alim İbn-i Hazm (994-1064) ile ilgili yazdığı pasajları, Google Çevirinin de yardımıyla çevirisi doğruya en yakın dil olan İngilizce'ye çevirip, anlama çabası görülmeye değerdi. Bu metin, 1952'de Emilio Garcia Gomez'in İbn-i Hazm'ın *Güvercin Gerdanlığı* adlı eserinin İspanyolcasına bir önsöz olarak yazılmıştır.

Daha sonra Ortega'nın hayatı ve koşullarını, çağdaşı Ali Haydar Taner, Adnan Adıvar ve Mehmet Emin Resülzade gibi Türk aydınları ile karşılaştırmak oldukça ufuk açıcı oldu.

Bu süreç içinde Bilkent Kütüphanesi'nden ilgili kaynakları temin etmemize yardımcı olan Sn. Alp AKSIN'a teşekkürü bir borç biliriz. Okuyucunun de geribildirimi ile eserdeki eksik ve hataları 2. baskıda düzelterceğimizi ümit ediyoruz.

Editör: Prof. Dr. Bahri Ata

Gazi Eğitim Fakültesi
Teknikokullar/Ankara

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Prof. Dr. Bahri ATA

- 1. BÖLÜM:** José Ortega y Gasset'in Hayatı ve Eserlerine Toplu Bir Bakış
Mehmet Yavaş, Gazi Üniversitesi
- 2. BÖLÜM:** Ortega'nın Yaşadığı Dönemde İspanya ve Dünya (1883-1955)
Damla Yıldırım, Gazi Üniversitesi
- 3. BÖLÜM:** José Ortega y Gasset'e Göre Eğitimin İlkeleri, Peyzaj Pedagojisi ve Etkileme Yoluyla Eğitim
Mehmet Kaplan, Gazi Üniversitesi
- 4. BÖLÜM:** José Ortega y Gasset: Kitlelerin Eğitimi
Onur Gülerüz, Gazi Üniversitesi
- 5. BÖLÜM:** José Ortega y Gasset ve Sosyal Bilgiler Dersi
Hüseyin Karaaslan, Süleyman Demirel Üniversitesi
- 6. BÖLÜM:** José Ortega y Gasset ve Avrupalı Kimliği
Canan Pehlivan, Gazi Üniversitesi
- 7. BÖLÜM:** José Ortega y Gasset'e Göre Üniversite'nin Amacı
Hatice Yiğit, Gazi Üniversitesi
- 8. BÖLÜM:** José Ortega y Gasset'e Göre Eğitimde Kütüphanenin Önemi
Beyza Doğan, Gazi Üniversitesi

- 9. BÖLÜM:** José Ortega y Gasset ve Almanya
Hakan Kuru, Gazi Üniversitesi
- 10. BÖLÜM:** Ortega'ya Göre Bilim ve Teknoloji
Gökhan Aydoğdu, Gazi Üniversitesi
- 11. BÖLÜM:** José Ortega y Gasset'e Göre Sevgi Eğitimi
Aslıhan Yavaş, Gazi Üniversitesi
- 12. BÖLÜM:** Kültür ve Kültür Eğitime Genel Bakış
Nurcan Deniz Kınacı, Gazi Üniversitesi
- 13. BÖLÜM:** José Ortega y Gasset'e Göre Tarih, Tarihçilik
Mesleği ve Tarih Eğitimi
Bahri Ata, Gazi Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	vii

1. BÖLÜM JOSÉ ORTEGA Y GASSET'İN HAYATI VE ESERLERİNE TOPLU BİR BAKIŞ

Giriş.....	1
José Ortega y Gasset'in Hayatı.....	1
Sonuç.....	11
Kaynaklar.....	12
Ek 1: Ortega'nın Hayatında Önemli Olaylar.....	13

2. BÖLÜM ORTEGA'NIN YAŞADIĞI DÖNEMDE İSPANYA VE DÜNYA (1883-1955)

Giriş.....	15
19. Yüzyılın Kalıntıları Arasında 20. Yüzyıl Dünyası.....	15
İmparatorluktan Devlete Dönüşüm Sürecinde İspanya.....	25
Sonuç.....	36
Kaynaklar.....	37

3. BÖLÜM

JOSÉ ORTEGA Y GASSET'E GÖRE EĞİTİMİN İLKELERİ, PEYZAJ PEDAGOJİSİ VE ETKİLEME YOLUYLA EĞİTİM

Giriş.....	39
Ortega'nın Fikirlerinin Oluşumunda Etkili Olan Koşullar.....	40
Ortega'ya Göre Eğitimin İlkeleri.....	43
Peyzaj Pedagojisi.....	48
Etkileme Yoluyla Öğretim.....	49
Sonuç.....	51
Kaynaklar.....	53

4. BÖLÜM

JOSÉ ORTEGA Y GASSET: KİTLELERİN EĞİTİMİ

Giriş.....	55
Kitleler.....	56
Eğitim.....	59
Kaynaklar.....	65

5. BÖLÜM

JOSÉ ORTEGA Y GASSET VE SOSYAL BİLGİLER DERSİ

Giriş.....	65
Sosyal Bilgilerde Tarih Öğretimine Ortega'nın Düşüncelerinden Bakış.....	66
Sosyal Bilgiler Dersinin ve Ortega'nın Bireye Odaklanması.....	68
Ortega'nın Kültür Algısı ve Sosyal Bilgiler Dersinde Kültür.....	71
Ortega'nın Eğitim Anlayışı ve Sosyal Bilgiler.....	72
Ortega ve Öğrenci Odaklı Eğitim.....	75
Sonuç.....	76
Kaynaklar.....	78

6. BÖLÜM

JOSÉ ORTEGA Y GASSET VE AVRUPALI KİMLİĞİ

Giriş.....	79
Avrupa Düşüncesi	81
Tarihi Düşünceler ve Tarihsel Gelişim	85
Avrupalı Olmak	86
Avrupa ve Eğitim Düşüncesi.....	88
Avrupa ve Politik Düşünce.....	90
Kaynaklar.....	93

7. BÖLÜM

JOSÉ ORTEGA Y GASSET'E GÖRE ÜNİVERSİTE'NİN AMACI

Giriş.....	93
Bir Öğretmen Olarak Ortega	94
Ortega'nın Gözünden Reform Ruhu ve Üniversite'ye Düşen Görevler	95
Bulaştırma Yoluyla Eğitim.....	99
Atatürk ve Ortega'nın Üniversite'ye Bakış Açılarında Benzerlikler Var Mıdır?	100
Kültür, Bilim, Meslek ve Üniversite.....	100
Sonuç.....	107
Kaynaklar.....	108

8. BÖLÜM

JOSÉ ORTEGA Y GASSET'E GÖRE EĞİTİMDE KÜTÜPHANENİN ÖNEMİ

Giriş.....	109
Kütüphane Nedir?	110
Ortega, Kütüphane ve Kütüphaneci.....	111
Kütüphanecinin Görevi	113

Kütüphanecinin Tarihi XV. Yüzyıl.....	113
Kütüphanecinin Yeni Görevi	115
Kitabın Yaşamsal İşlevi	117
Sonuç.....	118
Kaynaklar.....	121

9. BÖLÜM JOSÉ ORTEGA Y GASSET VE ALMANYA

Giriş.....	121
Ortega'nın Etkilendiği Alman Düşünürler ve Görüşleri.....	123
Hermann Cohen.....	123
Oswald Spengler	125
Edmund Husserl.....	126
Georg Simmel	126
Paul Natorp	127
Marburg Okulu.....	128
Wilhelm Dilthey	129
Sonuç.....	129
Kaynaklar.....	131

10. BÖLÜM ORTEGA'YA GÖRE BİLİM VE TEKNOLOJİ

Giriş.....	133
Ortega'ya Göre Bilim ve Bilim İnsanı	134
Ortega'ya Göre Avrupada Bilim	132
Ortega'ya Göre Teknik ve Teknoloji.....	137
Sonuç.....	139
Kaynaklar.....	140

11. BÖLÜM JOSÉ ORTEGA Y GASSET'E GÖRE SEVGİ EĞİTİMİ

Giriş.....	141
Sevgi	142
Aşk.....	144
Sonuç.....	154
Kaynaklar.....	156

12. BÖLÜM KÜLTÜR VE KÜLTÜR EĞİTİMİNE GENEL BAKIŞ

Giriş.....	157
Kültür ve Kültür Eğitimi Tanımları.....	157
Kültür ve Eğitimi	159
Cizvitler ve Eğitim	161
Ortega'nın Kültür Anlayışına Bakış	161
O ve Biz; Ortega, Atatürk ve Ziya Gökalp'in Kültür Anlayışına Kısa Bir Bakış.....	164
Sonuç.....	165
Kaynaklar.....	167

13. BÖLÜM JOSÉ ORTEGA Y GASSET'E GÖRE TARİH, TARİHÇİLİK MESLEĞİ VE TARİH EĞİTİMİ

Giriş.....	169
Modern Tema (1923) ve Ortega'nın Kuşak Kuramı.....	170
“Sevgi Üstüne” (1926-1927) Eserinde Tarihçilerin Temsili	174
“Kitlelerin Ayaklanması” (1929) ve Kleopatra'nın Burnu	175
Üniversitenin Misyonu (1930) ve Kültür Eğitimi Olarak Tarih	180

Kültür Eğitimi	181
Sokaktaki İnsanın Tarih Eğitimi	182
Meslek Eğitimi: Tarih Öğretmeninin Eğitimi	183
“Tarihin Galileiciliği” (1933) ve Tarihçi Nasıl Çalışmalıdır?	184
“Sistem Olarak Tarih” (1935): Vico ve Dilthey’in İzinde Bir Tarih Yorumu.....	187
“Çevirinin Sefaleti ve Görkemi” (1937) ve Önemsiz Yazılar	190
“Tarihsel Akıl” (1940/1944) ve Eğilimler Eğilimi	191
“Fikir Tarihi’ Diye Bir Şey Yok Aslında” (1942) ve “Historie”	191
“Evrensel Tarihin Yorumu” (1959) ve Arnold Toynbee’nin Tarihçiliği Üzerine.....	192
Tartışma ve Sonuç	196
Tarih Nedir?	197
Tarihçilik Mesleği ile İlgili Görüşleri	199
Tarih Eğitimi ile İlgili Görüşleri	201
Kaynaklar.....	203
İsim Dizini	205
Konu Dizini.....	207
Yazarlar Hakkında	211

1. BÖLÜM

JOSÉ ORTEGA Y GASSET'İN HAYATI VE ESERLERİNE TOPLU BİR BAKIŞ

Mehmet Yavaş - Gazi Üniversitesi

Giriş

1883 yılı Mayıs ayında Madrid'te dünyaya gelen José Ortega y Gasset, gazeteci, yazar, entelektüel, felsefeci gibi ünvanları kendisinde barındırır. Ancak en önemlisi büyük bir eğitimci olan Ortega, yaşamını çağının sorunlarının çözümüne adar. Felsefeden, sanata, politikadan, eğitime kadar her alanda derin bir fikir sahibi olan düşünür, içinde bulunduğu çağın sorunlarını çözmek için eğitimi tek araç olarak görür.

José Ortega y Gasset'in Hayatı

Felix Marti İbanez(1996)'in '*o bir insan değil; kale*' diyerek tanımladığı José Ortega y Gasset, 9 Mayıs 1883'te Madrid'te dünyaya geldi. Dedesi Eduardo Gasset y Artime'nin kurucusu ve sahibi olduğu, babası José Ortega y Munilla'nın da yönetici ve yazarlığını yapmış olduğu *El Imparcial* gazetesinin çatı katında dünyaya gelen Ortega, bu durumu '*gazeteciliğe daha o zaman bulaştım, bir gazete rotatifinin üzerinde doğdum*' sözüyle anlatır (Şenol, 2010). Nitekim ilerleyen yıllarda çağa damga vuran fikirlerini ilk dile getireceği yer de gazete sayfaları olacaktır.

Ortega, ilkokulu doğduğu şehir olan Madrid'te tamamladıktan sonra İspanya'nın güneyinde Malaga şehri yakınlarındaki Miraflores de El Paloda bulunan Cizvit tarikatına ait bir okula devam etti. 23